

LIETUVOS VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO POLITIKOS VEIKSMINGUMO STIPRINIMAS

ESAMOS SITUACIJOS ANALIZĖ

JULIUS ZUBĖ
VYGANTĖ MIZGERYTĖ

2020 10

TURINYS

Pagrindinės santrumpos ir santraukos.....	3
Pagrindiniai faktai.....	5
Įžanga.....	6
Apžvalga.....	8
Užsienio politikos dalis.....	8
Visuomenės vertinimas.....	9
Institucinė sąranga.....	10
Prioritetai ir tikslai.....	11
Išorinės rekomendacijos.....	12
Stiprybės.....	14
Reformų patirtis.....	14
Rytų Partnerystės šalys.....	14
Institucinė sąranga.....	15
Iššūkiai.....	16
Daugiašalės paramos koordinavimas.....	16
Ilgalaikiai prioritetai.....	18
Dvišalė parama - nedidelė.....	20
Grėsmės.....	22
Finansavimo mažėjimas.....	22
Konkurencija.....	22
Įsitinklinimas.....	23
Galimybės.....	24
Informaciniai resursai.....	24
Įsitinklinimas.....	24
Įstatymo pakeitimas.....	26
Išvados.....	28
Šaltiniai.....	30

PAGRINDINĖS SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

SANTRUMPOS

BNP – Bendrasis nacionalinis produktas

CPVA - Centrinė projektų valdymo agentūra

DVT - Darnaus vystymosi tikslai

EBPO - Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

ES – Europos Sąjunga

JT - Jungtinės Tautos

NVO – Nevyriausybinių organizacijų

NPP - Nacionalinis pažangos planas

NVBK - Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo komisija

OPV – Oficiali parama vystymuisi

PB - Pasaulio bankas

PVK – EBPO Paramos vystymuisi komitetas

TVP - Tarpinstitucinis veiklos planas

URM - Užsienio reikalų ministerija

VB – Vystomasis bendradarbiavimas

VBD - Vystomojo bendradarbiavimo departamentas

PAGRINDINĖS SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

SĄVOKOS

Daugiašalė parama vystymuisi: privalomi ir savanoriški įnašai ir įmokos į vystomojo bendradarbiavimo veiklą vykdančius ar koordinuojančius fondus ir tarptautines organizacijas, tarptautines finansų institucijas, įskaitant dalį įmokų į Europos Sąjungos (toliau – ES) biudžetą.

Dvišalė parama vystymuisi: valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų teikiama parama valstybės partnerės institucijoms ar pilietinei visuomenei, įskaitant nevyriausybinės organizacijas, atsižvelgiant į jų poreikius.

Humanitarinė pagalba: priemonės ir veiksmai, kurių tikslas gelbėti žmonių gyvybes, palengvinti jų kančias ir išsaugoti jų orumą per stichines ir dėl žmogaus veiklos kylančias nelaimes ir esant jų padariniams. Tokia pagalba taip pat apima nelaimių rizikos mažinimą, įskaitant pasirengimą nelaimėms ir atsigavimą po jų.

Oficiali parama vystymuisi (OPV): valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų teikiama parama ir humanitarinė pagalba besivystančioms valstybėms.

Vystomasis bendradarbiavimas (VB): valstybių donorių ir valstybių partnerių bendradarbiavimas, kai valstybės donorės remia ilgalaikį ir darnų valstybių partnerių vystymąsi, jų pastangas mažinti skurdą ir integruotis į pasaulio ekonomiką.

PAGRINDINIAI FAKTAI

2004 m. tapusi Europos Sąjungos (ES) valstybe narė Lietuva įsipareigojo vykdyti VB politiką.

2019 m. OPV sudarė apie 52 mln. eurų, t.y., 0,11 % bendrojo nacionalinio produkto (BNP).

NPP numato, kad 2030 m. skiriamos OPV dalis sieks 0,33% BNP.

Nuo 2016 m. pastebimas paramos dydžio mažėjimas.

VB politiką reglamentuoja ir esminius tikslus nustato Įstatymas.

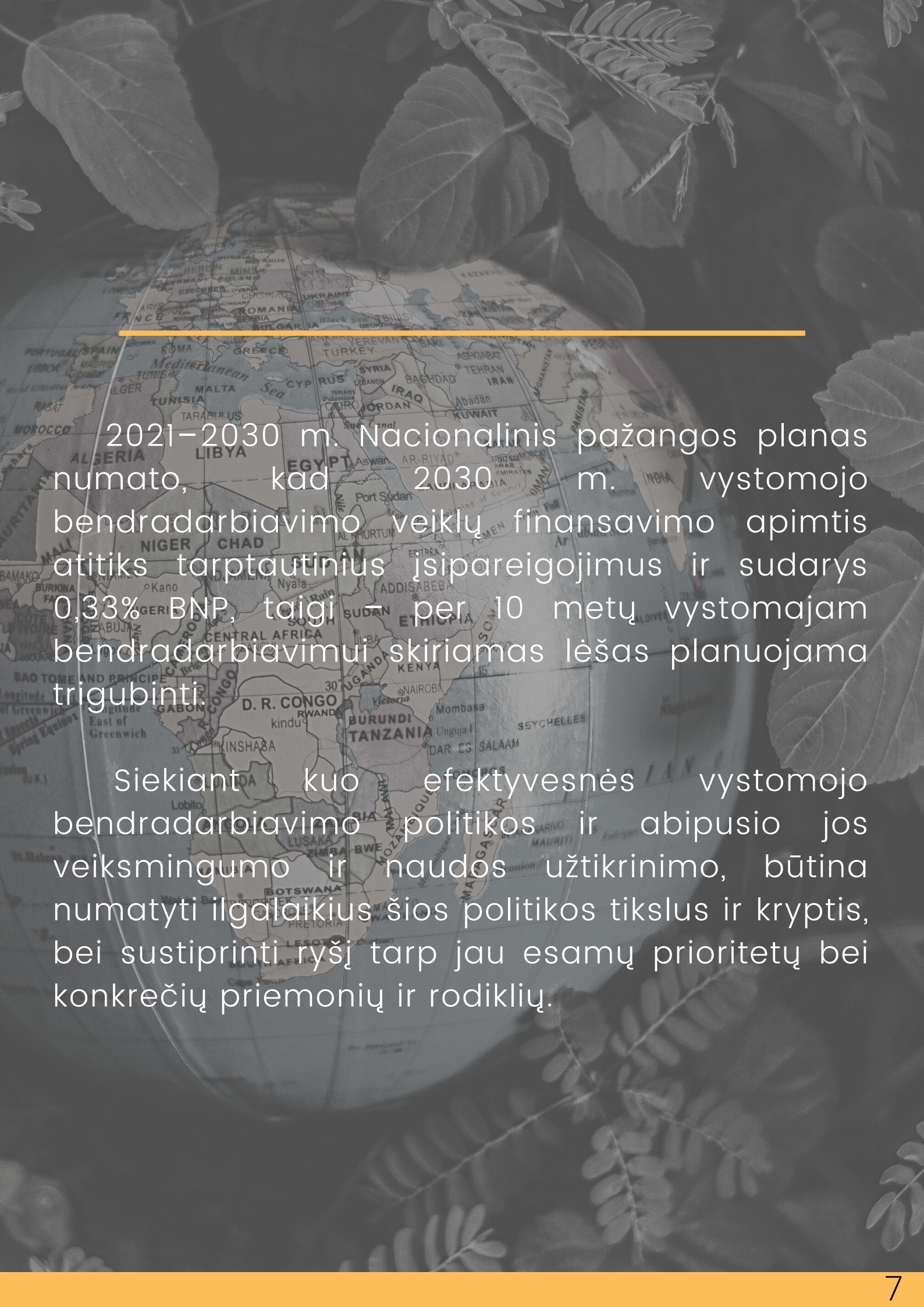
Politikos kryptys numatytos TVP 2019–2021 m., kuris nuo 2021 m. tęsiamas nebus.

IŽANGA

Vystomasis bendradarbiavimas – iš valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojama dvišalė ir daugiašalė parama ir humanitarinė pagalba besivystančioms valstybėms ir teritorijoms yra unikali užsienio politikos sritis, kuri taip pat leidžia šalims atstovauti savo vertybinius ir ekonominius interesus užsienyje.

Lietuva 2019 m. skyrė apie 52 mln. eurų, t.y. 0,11 % bendrojo nacionalinio produkto (BNP) vystomajam bendradarbiavimui. Pagal šį rodiklį Europos Sąjungoje (ES) Lietuva užima 25 vietą.

Visuomenės palaikymas šiai politikai taip pat nėra didelis. 2019 m. Eurobarometro duomenimis, tik 27% Lietuvos respondentų mano, kad spręsti skurdo problemas besivystančiose šalyse turėtų būti ir jų šalies vyriausybės prioritetas.

2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas numato, kad 2030 m. vystomojo bendradarbiavimo veiklų finansavimo apimtis atitiks tarptautinius įsipareigojimus ir sudarys 0,33% BNP, taigi – per 10 metų vystomajam bendradarbiavimui skiriamas lėšas planuojama trigubinti.

Siekiant kuo efektyvesnės vystomojo bendradarbiavimo politikos ir abipusio jos veiksmingumo ir naudų užtikrinimo, būtina numatyti ilgalaikius šios politikos tikslus ir kryptis, bei sustiprinti ryšį tarp jau esamų prioritetų bei konkrečių priemonių ir rodiklių.

APŽVALGA

UŽSIENIO POLITIKOS DALIS

2004 m. tapusi Europos Sąjungos (ES) valstybe narė Lietuva įsipareigojo vykdyti vystomojo bendradarbiavimo (VB) politiką ir teikti oficialią paramą vystymuisi (OPV) [1]. Teikdama paramą, Lietuva vadovaujasi užsienio politikos prioritetais ir tarptautiniais įsipareigojimais, skatina šalies lyginamųjų pranašumų ir sukauptos patirties panaudojimą bendradarbiaujant su besivystančiomis pasaulio šalimis. [2]

Pagal dabar teikiamos paramos dydį, sudėtinga teigti, kad ši vykdoma politika yra veiksminga – nors vien 2019 m. OPV sudarė 52 mln. eur. arba 0,11% bendrojo nacionalinio produkto (BNP), su šiuo skaičiumi Lietuva užima vos 25 vietą ES. [3] Tiesa, šalis yra įsipareigojusi iki 2030 m. OPV lygį padidinti iki 0,33% BNP per metus, taigi – per 10 metų žadama padidinti OPV net tris kartus. Vis dėlto, kol kas tai atrodo kaip sudėtingai pasiekiamas tikslas, mat nuo 2016 m. OPV nuosekliai mažėjo – nuo 0,14% 2016 m. iki 0,11% BNP 2019 m. [4] Nepaisant to, panašu, kad politinio ryžto skirti didesnę dėmesį vystomojo bendradarbiavimo sričiai atsiranda vis daugiau, mat Nacionalinio pažangos plano 2021–2030 m. strateginių tikslų, uždavinių ir poveikio rodiklių sąrašė nurodytas 9.6 uždavinys apibrėžia siekį stiprinti valstybės interesus ir tarptautinius įsipareigojimus atitinkančių vystomojo bendradarbiavimo politiką ir atliepia tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus 2030 m. OPV kriterijus atitinkančių vystomojo bendradarbiavimo veiklų finansavimo apimtims sudaryti 0,33% BNP. [5]

Esamos vystomojo bendradarbiavimo politikos pokyčiai jau inicijuojami – šiuo metu svarstomas įstatymo pakeitimo projektas, kurį priėmus ir įstatymui įsigaliojus 2022 m. atsirastų lankstesnis VB politikos finansavimo mechanizmas, kuris padėtų didinti OPV lėšas ir sukurti “galimybes įgyvendinti didelės apimties ir reikšmingą pridėtinę vertę generuojančius, ypač ES biudžeto ir Europos plėtros fondo lėšomis finansuojamus vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos projektus”. [6]

VB yra unikali užsienio politikos sritis, kuri leidžia šalims atstovauti savo vertybiniams ir ekonominiams interesams užsienyje. [7] VB politika potencialiai gali ne tik stiprinti besivystančių šalių demokratizacijos ir žmogaus teisių plėtros procesus, bet tuo pačiu sukurti išskirtines galimybes saugiai plėtoti verslą naujose rinkose ilguoju laikotarpiu, stiprinti Lietuvos įvaizdį pasaulyje. Galima teigti, kad tokią VB politiką ir ekonominę grąžą yra įvertinusios ir kitos ES šalys narės, kadangi 2019 m. vidutiniškai ES narės skyrė 0,46 proc. BNP kaip OPV besivystančioms šalims. [8]

VISUOMENĖS VERTINIMAS

Nors vystomasis bendradarbiavimas – neatsiejama Lietuvos užsienio politikos dalis, 2019 m. Eurobarometro duomenimis, tik 27% Lietuvos respondentų mano, kad spręsti škurdo problemas besivystančiose šalyse turėtų būti ir jų šalies vyriausybės prioritetas. [9] Nepaisant to, kad 8 iš 10 Lietuvos respondentų mano, kad padėti besivystančioms ša-

lims yra svarbu, palyginus su 2018 m. apklausos rezultatais, pastebimas visuomenės teigiamo vertinimo mažėjimas – nors 54% respondentų mano, kad nereikėtų mažinti dabartinių pagalbai skiriamų lėšų, taip galvojančių respondentų skaičius nuo 2019 metų sumažėjo 10 proc. punktų. Taip pat per metus 9 proc. punktais padaugėjo respondentų, teigiančių, kad pagalbos apimtį reikėtų mažinti. [10] Toks vertinimas rodo, kad visuomenei nėra aišku, kodėl būtent Lietuva turėtų teikti prioritetą vystomojo bendradarbiavimo politikai ir ši suvokiama, kaip privalomas įsipareigojimas, o ne politika, kuri kryptingai veikiant, yra naudinga abejoms bendradarbiaujančiosioms pusėms.

INSTITUCINĖ SĄRANGA

Šiuo metu Lietuvoje egzistuoja aiški VB politikos institucinė sąranga ir teisinė aplinka: politiką reglamentuoja Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas, o šios politikos įgyvendinimą koordinuoja LR Užsienio reikalų ministerija (URM), kurioje už tai yra atsakingas vystomojo bendradarbiavimo departamentas (VBD) [11]. Taip pat veikia įstatymu įtvirtinta Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo komisija (NVBK), sudaryta iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, VB srityje veikiančių nevyriausybių ir verslą vienijančių organizacijų atstovų. [12] Esminis strateginis dokumentas, kuriame nustatyti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslai, principai, kryptys, teminiai ir geografiniai prioritetai yra tarpinstitucinis veiklos planas 2019 – 2021 m. [13] VB politikos įgyvendinimas taip pat yra

artimai yra susijęs ir su Finansų ministerija, kuri yra atsakinga už VB finansinius įnašus į tarptautines organizacijas, įskaitant ES, bei Lietuvos atstovų delegavimą į tokias institucijas kaip Pasaulio Bankas (PB) [14]. PB yra artimai susijęs su VB politikos formavimu ir vykdymu tarptautiniame lygmenyje. Svarbu paminėti ir Centrinę projektų valdymo agentūrą (CPVA), kuri turi didelę finansinio ir administracinio valdymo patirtį ir yra atsakinga už įgyvendinamų VB projektų administravimą. 2018 m. Europos Komisija taip pat nusprendė, kad CPVA atitinka nustatytus kriterijus ir gali tiesiogiai valdyti ES subsidijas, kas leidžia šiai agentūrai kandidatuoti dėl ES VB projektų ir programų įgyvendinimo su kitais. [15]

PRIORITETAI IR TIKSLAI

Įgyvendindama savo VB politiką, Lietuva puikiai panaudoja valstybės sukauptą reformų patirtį, perleisdama ją besivystančioms valstybėms, siekiančioms tapti demokratinėmis ir sukurti rinkos ekonomiką, integruotis į tarptautines struktūras. Tai gerai atspinti ir aktyvus Lietuvos viešųjų institucijų dalyvavimas ES finansuojamuose Dvynių projektuose, kuriais yra padedama kitoms šalims vykdyti reformas. Pagrindiniu savo geografiniu prioritetu numatydama Rytų partnerystės valstybes [16] Lietuva turi daug kompetencijų bendradarbiaujant šiame regione.

Vis dėlto nepaisant esamos struktūros ir turimų stiprybių, Lietuvai sunkiai sekasi veiksmingai išnaudoti visas VB, kaip užsienio politikos dalies priemones ir galimybes. Dabartiniai

Lietuvos VB politikos tikslai ir kryptys yra platūs ir nenumato konkrečių jų įgyvendinimo būdų. 2019 m. lapkritį Nacionalinė vystomojo bendradarbiavimo komisija priėmė sprendimą nebetęsti TVP nuo 2021 metų, integruojant dabartiniame TVP įtvirtintus Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslus, principus, kryptis, teminius ir geografinius prioritetus į Nacionalinį pažangos planą. [17] Taigi šiuo metu vienintelis tikslus rodiklis, kuriuo galima matuoti Lietuvos VB politikos veiksmingumą yra skiriamos OPV dydis. Tai trukdo tinkamai įvertinti tarpinstitucinės Lietuvos VB veiklos rezultatus ir poveikį bei užtikrinti naudojamų resursų politinę ir ekonominę naudą ne tik šalims partnerėms, bet ir Lietuvai. Kol kas kito dokumento, nuoseklios tarpinstitucinės strategijos ar planų, nustatančių ilgalaikius Lietuvos VB programų prioritetus po 2020 metų, įvertinančių jų strateginę svarbą ir naudą, nėra. Tai kelia iššūkius VB politikos prioritetizavimui valstybiniu lygmeniu, mažina galimybę save tvirčiau pozicionuoti ir kurti konkretų įvaizdį tarptautiniuose kontekstuose.

IŠORINĖS REKOMENDACIJOS

VB ekspertai ir nevyriausybiniai veikėjai taip pat atkreipia dėmesį į šią problematiką: CONCORD – Europos vystomojo bendradarbiavimo nevyriausybinių organizacijų (NVO) konfederacija, savo 2020 metų ataskaitoje kaip vieną iš rekomendacijų Lietuvai siūlo greitai įgyvendinti kokybinius ir kiekybinius vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės politikos pokyčius. [18] 2020 m. liepą VB studijų ir konsultacijų centras AfriKo išleido Čekijos ir Islandijos VB politikos studijas [19], kuriose taip pat buvo identifikuotas poreikis vykdyti

strateginius pokyčius Lietuvos VB politikoje, ypač koncentruojantis į šios politikos tematinius ir geografinius prioritetus, ir sąsajas tarp Lietuvos finansuojamų VB projektų besivystančiose šalyse ir šalies bendradarbiavimo su tarptautiniais VB fondais ir instrumentais.

Vis dėlto nepaisant esamos struktūros, Lietuvai sunkiai sekasi įgyvendinti savo tarptautinius įsipareigojimus ir nuo 2016 metų Lietuvos OPV mažėja. [20] Šiuo metu vykstantys pokyčiai VB ekosistemoje Lietuvoje ir Europoje ragina peržiūrėti dabartinę Lietuvos VB politiką ir geriau suprasti jos tobulintinas sritis. Šia analize siekiama įvertinti esamą Lietuvos VB politikos situaciją praėjus 16 metų nuo jos pradžios, iškelti dabartinius Lietuvos privalumus ir iššūkius tarptautinėje VB politikoje, galimybes ją tobulinti, bei pagrindines grėsmes, siekiant tai įgyvendinti sėkmingai.

Kituose skyriuose bus apžvelgiamos Lietuvos VB ekosistemos stiprybės, iššūkiai, kurie galimai nebuvo paliesti šioje apžvalgoje, arba reikalauja gilesnio paaiškinimo. Taip pat, remiantis analize, arašomos ir ryškiausios, autorių nuomone, kylančios grėsmės bei didžiausios galimybės, kurios buvo pastebėtos analizuojant.

STIPRYBĖS

REFORMŲ PATIRTIS

Šiuo metu, įgyvendindama savo VB politiką, Lietuva puikiai panaudoja valstybės turimą reformų patirtį – savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių ir verslą vienijančių organizacijų sukauptą geroji patirtis yra perduodama besivystančioms valstybėms, siekiančioms tapti demokratinėmis, sukurti rinkos ekonomiką ir integruotis į tarptautines struktūras. Tai yra vienas pagrindinių Lietuvos VB politikos prioritetų. [21]. Pagrindinės patirtys, kuriomis dalijamasi yra viešojo administravimo reformos, socio-ekonominės transformacijos patirtys, viešųjų projektų valdymas, technologijos, stiprinančios valstybių efektyvumą, informacijos ir ryšių technologijos (IRT).

RYTŲ PARTNERYSTĖS ŠALYS

Šie resursai taip pat yra gerai suderinami su tiksline Lietuvos VB politikos geografine zona – Rytų partnerystės šalimis, su kuriomis Lietuva turi stiprias sąsajas ir aktyviai stebi jų vystymosi tendencijas. [22] Taigi pastaraisiais metais Lietuvos viešųjų institucijų darbuotojai aktyviai dalyvauja ES finansuojamuose Dvynių projektuose, kuriais yra padedama kitoms šalims vykdyti reformas. [23]

Taip pat svarsto valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų vystomojo bendradarbiavimo veiklos ataskaitas ir vertina jų atitiktį Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslams ir principams; svarsto kitus su vystomuoju bendradarbiavimu susijusius klausimus.[26]

IŠŠŪKIAI

DAUGIAŠALĖS PARAMOS KOORDINAVIMAS

Vis dėlto, šiuo metu nėra išnaudojamos visos Lietuvos VB politikos, kaip užsienio politikos dalies ir priemonės, galimybės. Tai atsispindi ir Lietuvos VB veiklos statistikoje. Preliminariais duomenimis, 2019 m. Lietuvos OPV sudarė apie 52 mln. eurų, t.y., 0,11 % bendrojo nacionalinio produkto (BNP). Didžioji dalis Lietuvos VB paramos lėšų yra skiriama daugiašalei paramai per tarptautinius fondus. 2019 m.

GRĖSMĖS

Išnagrinėjus esamą situaciją, daromos prielaidos, kad Lietuvos VB politikai kyla atitinkamos grėsmės ateityje, kurios gali trukdyti politikos tobulinimui. Šios grėsmės daugiausiai kyla iš dabartinių esamų silpnybių, taip pat kitų esamos situacijos faktų, įvardintų aukščiau. Taigi yra tikėtina, kad jeigu VB politikoje esama situacija išliks ir nebus atsižvelgiama į iškeltas stiprybes, žemiau įvardintos grėsmės gali būti realizuotos. Šiame skyriuje apžvelgiame tik, mūsų manymu, didžiausias grėsmes, tačiau tai nereiškia, kad mažesnių grėsmių negali būti ir daugiau.

FINANSAVIMO MAŽĖJIMAS

Nuo 2016 m. pastebimas VB politikos finansavimo (konkrečiai – OPV dydžio) mažėjimas kelia grėsmę, kad finansavimas ir toliau nedidės. Tarptautinių įsipareigojimų buvimas nesutrukdė finansavimui mažėti paskutinius ketverius metus, todėl galima teigti, kad išlaikant VB politikos status quo, finansavimas ir toliau gali išlikti toks pats arba dar labiau mažėti. Mažėjantys kaštai ne tik trukdytų siekti ambicingesnių VB projektų įgyvendinimo, bet ir galimai prisidėtų prie prastėjančio Lietuvos įvaizdžio tarptautinėje bendruomenėje.

KONKURENCIJA

Konkurencija yra kitas svarbus grėsmių aspektas. Kaip įvardinta ankstesniuose skyriuose, šiuo metu Lietuvos VB politikos prioritetai ir tikslai yra platūs ir menkai susieti su konkrečiomis priemonėmis ir rodikliais. Dabar esantis vienin –

GRĖSMĖS

telis politikos veiksmingumą atspindintis rodiklis (OPV dydis) rodo, kad Lietuva pagal jį užima vieną žemiausių pozicijų ES. Nebuvimas EBPO Paramos vystymuisi komiteto (PVK) nare taip pat mažina pranašumą prieš šalis, turinčias panašų kontekstą (panašias stiprybes), bet esančias PVK narėmis. Tai tikėtina, kad jei tokia situacija išliks, kils grėsmė, kad Lietuvos galimybės įsisavinti tarptautinių VB fondų dotacijas mažės dėl konkurencijos su kitomis ES šalimis, turinčiomis panašias valstybės reformų ir VB politikos vykdymo laikotarpio patirtis.

ĮSITINKLINIMAS

Kaip vienas iš iššūkių šioje analizėje buvo iškeltas daugiašalės paramos aspektas, t.y., kad sistemingai neskirdama savo daugiašalės paramos fondams pagal ilgalaikius VB politikos prioritetus, Lietuva neaktyviai įsitraukia į fondų veiklą, arba yra tik grynoji mokėtoja. Lietuvos VB ekosistemos dalyvių vykdomi projektai retai yra finansuojami tarptautinių fondų lėšomis, ir taip yra sunkiai įsitraukiama į tarptautinius formatus ir tarptautinę VB bendruomenę. Išlaikant esamą situaciją ir toliau nenusimatant strateginių principų, kuriais bus vadovaujama ši vykdant ne tik dvišalę, bet ir daugiašalę VB politiką, kyla grėsmė, kad tokia situacija išliks ir įsitinklinimas į tarptautinius formatus, taip pat dalyvavimas tarptautinių formatų konkursuose dėl VB projektų finansavimo taip pat nevyks. Tai sukeltų šios politikos stagnaciją ir trukdytų stiprinti Lietuvos kaip patikimos VB partnerės įvaizdį.

GALIMYBĖS

Norint išvengti aprašytų grėsmių, svarbu numatyti esamas galimybes. Žemiau išvardinamos ryškiausios galimybės, kurios šiuo metu įžvelgiamos Lietuvos VB politikos ir ekosistemos stiprinimui.

INFORMACINIAI RESURSAI

Šiuo metu Lietuvai yra pasiekiami papildomi informaciniai resursai, kurie gali padėti stiprinti Lietuvos VB politiką ir didinti jos atnešamą naudą. 2017 m. kovo 28 d. – 2020 m. kovo 27 d. URM kartu su CPVA įgyvendino trejų metų projektą „Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo gerinimas bei Lietuvos viešojo valdymo institucijų ir jų darbuotojų gebėjimų stiprinimas“. Šiuo projektu buvo siekiama pagerinti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimą ir sąlygas, bei skatinti viešąsias institucijas labiau įsitraukti į tarptautines vystomojo bendradarbiavimo veiklas. [44] Šio projekto eigoje sukurti strateginiai rekomendaciniai/ metodologiniai dokumentai, pateikiantys pasiūlymus Lietuvos VB strategijos kūrimui, norint didinti Lietuvos daugiašalės ir dvišalės VB politikos naudą. [45]

ĮSITINKLINIMAS

Papildomos galimybės Lietuvos institucijoms stiprinti VB strategiją ir jos įgyvendinimą yra susijusios su glaudesniu Lietuvos bendradarbiavimu su Ekonominio bendradarbiavimo

ir plėtros organizacija (EBPO), kurios pilnateise nare Lietuva tapo 2018 m. Dalyvavimas EBPO veikloje prisideda prie Lietuvos tvaraus ekonomikos augimo ir stiprinimo ir visų piliečių gerovės vystymo. EBPO kaupia pasaulinio lygio patirtį, yra laikoma autoritetinga visame pasaulyje ir atlieka išsamius skirtingų sričių tyrimus, kuriais remdamiesi EBPO ekspertai kuria novatoriškas įvairių sričių politikos tobulinimo koncepcijas. [46] EBPO Paramos vystymuisi komitetas (PVK) taip pat siūlo politikos tobulinimo rekomendacijas valstybėms, siekiančioms stiprinti savo VB politiką ir jos strategiją. PVK VB ekspertų platforma nustato tarptautinius standartus ir tikslus įvairioms tarptautinės politikos sritims susijusioms su VB ir leidžia šalims narėms dalintis gerosios praktikos patirtimi VB. Nors Lietuva šiuo metu nėra PVK narė, šalis turi galimybę pasinaudoti šio komiteto gerųjų praktikų rekomendacijoms VB politikos formavimui. [47] Šalys, kurios nėra PVK narės, turi galimybę inicijuoti PVK ekspertų konsultacines apžvalgas (angl. special review), kuriomis siekiama padėti šaliai priimti tikslus, ekspertų analizėmis paremtus sprendimus, stiprinant VB politikos veiksmingumą ir inicijuojant diskusijas šalies viduje apie VB naudą ir tikslus. [48]

Lietuva taip pat turi neišnaudotas galimybes dalyvauti kituose tarptautiniuose VB instrumentuose. ES VB instrumentai ir fondai suteikia galimybes Lietuvos VB dalyviams dirbti su tarptautinėmis VB programomis. Tai lemia ES aktyvų bendradarbiavimą su Rytų partnerystės šalimis (Lietuvos VB prioritetą), didelis įvairių instrumentų pasirinkimas. Egzistuoja potencialios galybės aktyviau veikti šiuose ins-

trumentuose per Lietuvos atstovus ES, daugiašalės paramos lėšas įnešamas į VB fondus, ir deleguojant atstovus į ES ir kitų organizacijų jaunųjų profesionalų programas. [49]

Šiuo metu yra kuriamas naujas ES VB finansavimo instrumentas – Neighbourhood, Development, Investment Cooperation Instrument (NDICI), kuris konsoliduos daugumą prieš tai egzistavusių VB paramos instrumentų, įskaitant ir EPF. [50] Kertinė ES VB programų strategijos geografinė dalis yra Afrikos žemynas, kurio šalys turi didžiausias ekonominio augimo tendencijas visame pasaulyje. [51] Naujausioje ES–Afrikos partnerystės strategijoje, patvirtintoje šiais metais, įvardijamos pagrindinės bendradarbiavimo galimybės skaitmenizacijos, atsinaujinančios energetikos, ir žemės ūkio inovacijų srityse. [52] Afrikos šalių ekonomikos plėtra, ir ES ateities partnerystės planai su šio žemyno šalimis gali pasiūlyti daug bendradarbiavimo galimybių Lietuvai viešojo valdymo srityse ir IRT, kuriose Lietuva turi stipriausias kompetencijas. [53]

ĮSTATYMO PAKEITIMAS

Lietuvos galimybės dalyvauti ES ir kitų tarptautinių VB formatų VB dotacijų programose taip pat gali išaugti įtvirtinus šiuo metu siūlomus Lietuvos VB įstatymo pokyčius. Svarbiausias pokytis – Vystomojo bendradarbiavimo fondo (VBF) įsteigimas, kuriuo būtų siekiama didinti dvišalės paramos lėšas ir sukurti “galimybes įgyvendinti didelės apimties ir reikšmingą pridėtinę vertę generuojančius, ypač ES biudžeto ir Europos plėtros fondo lėšomis finansuojamus vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos pro-

projektus". [54] VBF potencialiai iš dalies išspręs šiuo metu esančias Lietuvos silpnybes konkuruojant dėl tarptautinių VB fondų, kuomet yra būtinas nacionalinis bendrasis finansavimas, kas šiuo metu pagal įstatymą yra sunkiai įgyvendinama. [55]

IŠVADOS

Apibendrinant verta pasakyti, kad Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika yra dar iki galo neišnaudota galimybė užsienio politikos srityje, kurią būtina įveikinti tikslingai. Šiuo metu egzistuoja aiški ir veikianti institucinė VB ekosistemos sąranga, vykdomi dvišalės paramos projektai daugiausiai yra orientuoti į Lietuvos turimos reformų patirties perdavimą Rytų partnerystės šalyse, egzistuoja stipri Centrinė projektų valdymo agentūra.

Vis dėlto Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikoje pasigendama ilgalaikių strateginių tikslų ir kryptių, stipriai susietų su konkrečiomis įgyvendinimo priemonėmis ir rodikliais. Tai lemia didelį sinergijos tarp daugiašalės ir dvišalės paramų koordinavimo trūkumą. Mažėjanti oficiali parama vystymuisi, nedidelės galimybės nevyriausybiniam ir kitiems veikėjams auginti savo kompetencijas vykdam didelių apimties projektus, lemia ir žemą visuomenės susidomėjimą ir palaikymą VB politikai, verslo atstovų neįsitraukimą, nedidelį įsitinkimą į tarptautinę vystomojo bendradarbiavimo ekosistemą. Jei status quo išliks, finansavimas gali mažėti ir toliau, o politikos veiksmingumas ilgainiui nestiprės.

Vis dėlto yra prieinami gausūs informaciniai ištekliai ilgalaikėms politikos kryptims peržiūrėti ir atnaujinti, taip pat egzistuoja puikios tarptautinio įsitinkinimo galimybės. Tuo pasinaudojus, Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika taps tvirtu užsienio politikos įrankiu ne tik padedant šalims partnerėms siekti savo vystymosi tikslų, bet ir stiprinant Lietuvos, kaip patikimos tarptautinės partnerės įvaizdį. Dabar vykstantys vystomojo bendradarbiavimo ekosistemos poky-

IŠVADOS

čiai Lietuvoje (svarstomas įstatymo pakeitimo projektas) ir Europoje (svarstomas naujas finansinis instrumentas) rodo aiškius ženklus teigiamo proveržio neišvengiamybei netolimoje ateityje. Dabar yra puikus metas šių pokyčių apimtį didinti dar labiau ir užtikrinti visapusišką Lietuvos VB politikos (daugiašalės ir dvišalės) vientisumą ir veiksmingumą.

ŠALTINIAI

[1] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas "Statistika". Vilnius. <<https://www.orangeprojects.lt/lt/oficiali-parama-vystymuisi/statistika>>

[2] Lietuvos Respublikos Seimas, "Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas." Vilnius, 2016
<<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185>>

[3] Europos Komisija, "Annex - Publication of new figures on 2019 Official Development Assistance, Tables and Graphs". Briuselis, 2020.
<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_674>

[4] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas "Statistika". Vilnius. <<https://www.orangeprojects.lt/lt/oficiali-parama-vystymuisi/statistika>>

[5] Lietuvos Respublikos Vyriausybė, "2021 - 2030 metų Nacionalinio pažangos planas, 1 priedas, 2021 - 2030 metų Nacionalinio pažangos plano strateginių tikslų, uždavinių ir poveikio rodiklių sąrašas" Vilnius, 2020. <<https://lr.v.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/2021-2030-m-nacionalinis-pazangos-planas>>

[6] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, "Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas." Vilnius, 2020. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg>>

[7] Bernardinai.lt, "COVID-19 – galimybė Lietuvai pasiekti naują brandos, dorovės ir gerovės lygį." Vilnius, 2020. <<https://www.bernardinai.lt/2020-05-18-covid-19-galimybe-lietuvai-pasiekti-nauja-brandos-doroves-ir-geroves-lygi/>>

[8] Europos Komisija, "Annex - Publication of new figures on 2019 Official Development Assistance, Tables and Graphs". Briuselis, 2020.
<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_674>

[9] Europos Komisija, "Special Eurobarometer 494, EU citizens and development cooperation, Factsheets in national Language, Lithuania." Briuselis 2019. Apklausos informacija pasiekama <<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2252>>

[10] Ibid.

ŠALTINIAI

- [11] Lietuvos Respublikos Seimas, "Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas." Vilnius, 2016 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185>>
- [12] Ibid.
- [13] Lietuvos Respublikos Vyriausybė, "Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinis veiklos planas." Vilnius, 2018 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5243b806c2e11e883c7a8f929bfc500>>
- [14] Lietuvos respublikos Finansų ministerija, "Tarptautinės finansų institucijos." Vilnius, 2020 <<https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/tarptautines-finansu-institucijos>>
- [15] Centrinė projektų valdymo agentūra, "Europos Komisija: CPVA atitinka dar vieną ES standartą." Vilnius 2018 <<https://www.cpva.lt/globalios-naujienos/44/europos-komisija-cpva-atitinka-dar-viena-es-standarta:93>>
- [16] Lietuvos Respublikos Vyriausybė, "Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinis veiklos planas." Vilnius, 2018 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5243b806c2e11e883c7a8f929bfc500>>
- [17] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, "Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos įgyvendinimo 2019 metų ataskaita." Vilnius, 2019 <https://orangeprojects.lt/uploads/documents/files/VBPDP%20ataskaita%20uz%202019%20m_.pdf>
- [18] Concord Europe, "AidWatch 2020: Knock-on effects, an urgent call to Leave No One Behind." Briuselis, 2020. <<https://concordeurope.org/2020/10/28/aidwatch-2020-knock-on-effects-an-urgent-call-to-leave-no-one-behind/>>
- [19] AfriKo, "Evolution of Icelandic and Czech development cooperation in the context of OECD DAC membership: JULY 2020 Potential directions for the Baltics ." Vilnius, 2020 <https://www.afriko.lt/wp-content/uploads/OECD_DAC_Potential-directions-for-the-Baltics.pdf>
- [20] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas "Statistika". Vilnius. <<https://www.orangeprojects.lt/lt/oficiali-parama-vystymuisi/statistika>>
- [21] Lietuvos Respublikos Vyriausybė, "Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinis veiklos planas." Vilnius, 2018 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5243b806c2e11e883c7a8f929bfc500>>

ŠALTINIAI

[22] Ibid.

[23] Giedrė Balčytytė, Dirk Blink ir Joe Miller, "Guidelines for Development Cooperation by the Public Sector Entities of the Republic of Lithuania". 2018.

< https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/esproducts/docs/95_2b552306ffb94947bd171267da026637.pdf >

[24] Ibid.

[25] Centrinė projektų valdymo agentūra, „Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programa“. Vilnius. < <https://www.cpva.lt/vystomojo-bendradarbiavimo-ir-paramos-demokratijai-programa/37> >

[26] Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas." Vilnius, 2016 < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185> >

[27] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, "Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos įgyvendinimo 2019metų ataskaita." Vilnius, 2019 < https://orangeprojects.lt/uploads/documents/files/VBPDP%20ataskaita%20uz%202019%20m_.pdf >

[28] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas „Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas 2018.“ < https://orangeprojects.lt/uploads/structure/docs/1698_f0e4f89cefce6c03dd46f2cce691c483.pdf >

[29] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, "Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas." Vilnius, 2020. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg> >

[30] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas, „Daugiašalis bedradarbiavimas“. Vilnius. < <https://orangeprojects.lt/lt/Veikla/Daugiasalis-bendradarbiavimas> >

[31] Lietuvos Respublikos Seimas, "Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas." Vilnius, 2016 < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f8cad422a67711e68987e8320e9a5185> >

[32] Lietuvos Respublikos Vyriausybė, "Vystomojo bendradarbiavimo tarpinstitucinis veiklos planas." Vilnius, 2018 < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5243b806c2e111e883c7a8f929bfc500> >

ŠALTINIAI

[33] Ibid.

[34] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, "Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos įgyvendinimo 2019 metų ataskaita." Vilnius, 2019
< https://orangeprojects.lt/uploads/documents/files/VBPDP%20ataskaita%20uz%202019%20m_.pdf >

[35] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, "Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro valdymo sričių 2019 – 2021 metų strateginis veiklos planas". Vilnius, 2019.
< https://www.urm.lt/uploads/default/documents/U%C5%B3%20uzsienio%20reikal%C5%B3%20ministro%20valdymo%20sri%C4%8D%C5%B3%202019-2021%20m_%20strateginis%20veiklos%20planas.pdf >

[36] Lietuvos Respublikos Vyriausybė, "2021 - 2030 metų Nacionalinio pažangos planas, 1 priedas, 2021 - 2030 metų Nacionalinio pažangos plano strateginių tikslų, uždavinių ir poveikio rodiklių sąrašas" Vilnius, 2020. < <https://lr.v.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/2021-2030-m-nacionalinis-pazangos-planas> >

[37] Giedrė Balčytytė, Dirk Blink ir Joe Miller, "Guidelines for Development Cooperation by the Public Sector Entities of the Republic of Lithuania". 2018.
< https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/esproducts/docs/95_2b552306ffb94947bd171267da026637.pdf >

[38] Ibid.

[39] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, "Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos įgyvendinimo 2019 metų ataskaita." Vilnius, 2019
< https://orangeprojects.lt/uploads/documents/files/VBPDP%20ataskaita%20uz%202019%20m_.pdf >

[40] Ibid.

[41] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas, "Kvietimas teikti vystomojo bendradarbiavimo projektų paraiškas (pasibaigė 2020-11-03)". Vilnius, 2020. < <https://orangeprojects.lt/lt/konkursai/uzsienio-reikalu-ministerijos> >

[42] Giedrė Balčytytė, Dirk Blink ir Joe Miller, "Guidelines for Development Cooperation by the Public Sector Entities of the Republic of Lithuania". 2018.
< https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/esproducts/docs/95_2b552306ffb94947bd171267da026637.pdf >

ŠALTINIAI

[43] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, "Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas." Vilnius, 2020. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg>>

[44] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas, "Projektas vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo stiprinimui." <<https://orangeprojects.lt/lt/projektas-vystomojo-bendradarbiavimo-stiprinimas>>

[45] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, Vystomojo bendradarbiavimo departamentas, "Šalys > Projektas vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo stiprinimui > Dokumentai". Vilnius. <<https://orangeprojects.lt/lt/projektas-vystomojo-bendradarbiavimo-stiprinimas/vystomojo-projekto-dokumentai>>

[46] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, „EBPO“. Vilnius, 2014. <<https://www.urm.lt/default/lt/ekonomine-diplomatija/lietuva-tarptautinese-ekonominese-organizacijose/ebpo>>

[47] Afriko, "Evolution of Icelandic and Czech development cooperation in the context of OECD DAC membership: JULY 2020 Potential directions for the Baltics ." Vilnius, 2020 <https://www.afriko.lt/wp-content/uploads/OECD_DAC_Potential-directions-for-the-Baltics.pdf>

[48] Ibid.

[49] Giedrė Balčytytė, Dirk Blink ir Joe Miller, "Guidelines for Development Cooperation by the Public Sector Entities of the Republic of Lithuania". 2018. <https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/esproducts/docs/95_2b552306ffb94947bd171267da026637.pdf>

[50] Europos Komisija, „The neighbourhood, development and international cooperation instrument“. Briuselis, 2020. <https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/factsheet-mff-multiannual-financial-framework-v08-clean_0>

[51] Jason Mitchel, „IMF: African economies are the world's fastest growing“, fDi Intelligence. Londonas, 2019. <<https://www.fdiintelligence.com/article/75841>>

ŠALTINIAI

[52] Europos Komisija, „Joint communication to the European Parliament and the Council. Towards a comprehensive Strategy with Africa“. Briuselis, 2020.
<https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/communication-eu-africa-strategy-join-2020-4-final_en.pdf>

[53] Giedrė Balčytytė, Dirk Blink ir Joe Miller, „Guidelines for Development Cooperation by the Public Sector Entities of the Republic of Lithuania“. 2018.
<https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/esproducts/docs/95_2b552306ffb94947bd171267da026637.pdf>

[54] Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija, „Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymo nr. XII-311 6, 7, 8, 12 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas.“ Vilnius, 2020.
<<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4b27dd71e69911ea8d16c98db9b69006?jfwid=1367fedmkg>>

[55] Ibid.

Kurk
Lietuvai

